

Verdwenen dorpen Westerburen, Dampen en Hoogdorp

Kijkpunten

Kijkpunt 1: Dampen

Schiermonnikoog is het eiland (oog) van de schiere (grijze) monniken. In de Middeleeuwen vestigden zich monniken vanuit het Friese klooster Claerkamp op het eiland. Deze in grijze pijpen gehulde lekenbroeders stichtten een uithof, legden dijken aan en maakten de grond geschikt voor landbouw en veeteelt. Er verrezen schuren, hoeses en een kapel.

Toen tijdens de Reformatie de kloosters werden onteigend, kwam Schiermonnikoog in bezit van het gewest Friesland. Uit geldnood verkochten de Staten van Friesland in 1640 de heerlijkheid Schiermonnikoog aan de rijke koopman Johan Stachouwer. Hij nam zijn intrek in het kasteelachtige Huis Binnendijken, dat hij in het gehucht Dampen liet bouwen. Bewoners uit het door zand en zee bedreigde dorp Westerburen braken daar hun huizen af en bouwden ze in het hoger gelegen Dampen weer op. Ook de kerk kreeg een nieuwe plek.. Maar niet voor lang. De afslag van de duinen ging sneller dan verwacht. In 1750 verlieten de bewoners het dorp en vestigden zich in Oosterburen. De meeste leden van de familie Stachouwer verhuisden mee en gingen in een nieuw statig huis wonen: slot Rijsbergen. Tien jaar later, tijdens een zware storm op Tweede Kerstdag, werd de hele buurtschap overspoeld door de golven. Wel bleef Huis Binnendijken overeind staan omdat deze op een duin stond. De eigenzinnige freule Catharina Maria Stachouwer weigerde te vertrekken en bleef op Binnendijken wonen. Zij is met de ondergang van het huis ook zelf aan haar levenseinde gekomen.

Kijkpunt 2: Westerburen

Nadat de monniken waren vertrokken namen boeren hun werk over. De uithof groeide uit tot een dorp met een kerk en een molen dat men Westerburen noemde.

Overstuiwend zand en kustafslag maakten het een prooi van de zee. Steeds weer werden aan de westzijde huizen opgegeven en aan de oostzijde weer aangebouwd. In een aaneengesloten proces "wandelde" Westerburen naar de plaats van het huidige dorp, dat de naam Oosterburen kreeg. In 1760 werden de laatste huizen van Westerburen door de zee verzwolgen.

Een grafzerk uit 1658 van Gertie Cornelis is de enige tastbare herinnering aan Westerburen. Zij was de vrouw van Petrus Marswal, tonnenmeester van Friesland, konvooimeester en secretaris van de Heerlijkheid Schiermonnikoog. Keer op keer, als huizen en kerk naar het oosten verplaatst moesten worden, werd de zerk meegenomen.

Gebroken en met nauwelijks leesbaar opschrift heeft de steen voor de ingang van de Nederlands Hervormde Kerk een definitieve plek gekregen.

Kijkpunt 3: Hoogdorp

Al in 1717 gaf Johan Stachouwer opdracht aan de oostkant van het eiland een nieuw dorp te bouwen, hoog en droog in de beschutting van de duinen. Het werd in de volksmond "Hoge Dorp" genoemd.

Waar men geen rekening mee had gehouden was het stuivende zand van de toen nog kale duinen. De vruchtbare moestuinen waarvan de opbrengst voor een schamel inkomen zorgde, werden keer op keer onder het zand bedolven. Meer dan 50 huizen werden onbewoonbaar en moesten worden afgebroken. Pas in het begin van de 20ste eeuw werden er weer nieuwe huizen op de duinen van het oude Hoogdorp gebouwd en kreeg het de naam Noorderstreek.